

ПРАВОВІ ПИТАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА УКРАЇНИ

Сільське господарство є однією з пріоритетних галузей національної економіки України. Від її належного функціонування залежить не лише забезпечення сировиною багатьох інших галузей народного господарства (переробної, харчової, легкої, тощо), а й забезпечення мешканців країни харчовими продуктами, сільськогосподарською продукцією і сировиною, гарантування продовольчої безпеки населення України. Одними з визначальних при виробництві названої продукції сільського господарства є питання забезпечення належної правової регламентації аграрних відносин, зокрема, унормування за допомогою норм права питань інноваційного розвитку національного сільськогосподарського виробництва. З'ясування правових проблем інноваційного розвитку сільського господарства та АПК в цілому має важливе як теоретичне (для подальшого вдосконалення теорії права), так і практичне (для належного правозастосування у відповідних відносинах) значення. Звідси, вивчення правових питань запровадження інновацій у сільське господарство має значну актуальність.

Відмітимо, що в юридичній літературі висвітлювалися лише окремі аспекти правової регламентації запровадження інновацій у сільське господарство, зокрема, щодо договорів на використання науково-технічної продукції в сільському господарстві та інноваційно-інвестиційних напрямів розвитку економіки сільськогосподарського землекористування [Див., наприклад, 1, с. 381–405; 2]. Інші ж дослідження торкалися переважно проблем, що стосуються залучення інвестицій у сільське господарство та соціальну сферу села [3; 4]. Звідси правові аспекти запровадження інновацій саме у сферу аграрних відносин, сферу сільського господарства, аграрного виробництва залишаються поки-що вивченими недостатньо.

Мета статті — здійснити характеристику національного законодавства у сфері інноваційного розвитку сільського господарства України.

Переходячи до основного викладу відмітимо, що згідно ст. 1 Закону України «Про інноваційну діяльність» від 04 липня 2002 р., № 40-IV [5] інновації розглядаються як новостворені (застосовані) і (або)

вдосконалені конкурентоздатні технології, продукція або послуги, а також організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру, що істотно поліпшують структуру та якість виробництва і (або) соціальної сфери. Загалом інновація — це нововведення в галузі техніки, технології, організації праці або управління, що засноване на використанні досягнень науки й передового досвіду й забезпечує якісне підвищення ефективності виробництва або якості продукції. Оскільки абсолютно очевидно, що розвиток сільського господарства України є неможливим без запровадження інноваційних технологій виробництва сільськогосподарської продукції, то одним із пріоритетних напрямів впровадження інновацій якраз і є аграрна галузь економіки країни.

Закон України «Про інноваційну діяльність» визначає, що об'єктами інноваційної діяльності можуть виступати інноваційні програми і проекти, нові знання та інтелектуальні продукти, виробниче обладнання і процеси, інфраструктура виробництва і підприємництва, організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру, що істотно поліпшують структуру та якість виробництва і (або) соціальної сфери, сировинні ресурси, засоби їх видобування й переробки, товарна продукція та механізми формування споживчого ринку і збуту товарної продукції (ст. 4). Як вбачається, перелік таких об'єктів, які несуть в собі інноваційні елементи й можуть використовуватися, у тому числі і у сфері сільського господарства, є доволі широким. Суб'єктами інноваційної діяльності можуть виступати фізичні і (або) юридичні особи як України, так й іноземних держав, особи без громадянства, об'єднання цих осіб, які провадять в Україні інноваційну діяльність і (або) залучають майнові та інтелектуальні цінності, вкладають власні чи запозичені кошти в реалізацію в Україні інноваційних проектів. Проте зауважимо, що спеціальних приписів щодо особливостей, специфічних суб'єктів і об'єктів інноваційної діяльності у сфері сільського господарства названий Закон України, на жаль, не містить.

Якщо звернутися до інших актів чинного законодавства України, то знов-таки маємо констатувати, що правові приписи із приводу інноваційного розвитку національного сільського господарства та АПК в цілому в законодавчих актах майже відсутні.

Так, Закон України «Про пріоритетність соціального розвитку села та агропромислового комплексу в народному господарстві» від 17 жовтня 1990 р., № 400-ХІІ [6] безпосередньо про інноваційний розвиток не зазначає, хоча в його ст. 21 йдеться про фінансування наукових досліджень із проблем соціального розвитку села та агропромислового виробництва, яке має здійснюватися в основному за рахунок державного бюджету та, відповідно, має бути спрямовано на розвиток інноваційних технологій для АПК.

Не покращує ситуацію й зміст Закону України «Про основні засади державної аграрної політики на період до 2015 року» від 18 жовтня 2005 р., № 2982-ІV [7]. У цьому новітньому нормативному акті міститься лише єдине згадування (у ст. 4) про необхідність розвитку системи довготермінового кредитування інноваційних проектів.

Маємо констатувати, що окрім названих, інших правових приписів щодо інноваційного розвитку сільського господарства, Закони України, які стосуються аграрного сектору економіки, не містять.

На відміну від викладеного, більш детальні приписи щодо інноваційного розвитку сільського господарства України вміщено у постанові Кабінету Міністрів України «Про затвердження Державної цільової програми розвитку українського села на період до 2015 року» від 19 вересня 2007 р., № 1158 [8]. Проаналізуємо зміст названих норм детальніше.

Передусім у названій Державній цільовій програмі зазначається, що однією з причин виникнення проблем у розвитку сільського господарства є недостатнє стимулювання впровадження інноваційних технологій та інвестицій в агропромислове виробництво. Відсутність таких технологій та інвестицій не дозволяє досягти належного рівня виробництва сільськогосподарської продукції та харчових продуктів, забезпечення їх належної якості.

Одним з найсуттєвіших наслідків реалізації Державної цільової програми розвитку українського села на період до 2015 року має стати формування інвестиційно-інноваційної моделі розвитку сільського господарства. Формування такої моделі має бути зумовлено посиленням конкурентної боротьби на ринку сільськогосподарської продукції та інтеграції України в міжнародний економічний простір. Вирішення таких завдань є вельми актуальним, зважаючи на зобов'язання, прийняті Україною при вступі до СОТ, та не-

обхідність розвитку так званого органічного сільського господарства в Україні¹.

Конкретними заходами, що мають забезпечити формування названої моделі розвитку сільського господарства України в частині інноваційного розвитку, є наступні: розроблення та виконання державних, регіональних та інших програм розвитку галузі; розвитку ринку інноваційної продукції; створення інноваційних парків на базі існуючих аграрних науково-дослідних установ і навчальних закладів; формування інвестиційної підтримки фермерських господарств з першочерговим її спрямуванням на реалізацію інноваційних проектів; спрямування однієї третини надходжень до дорожніх фондів на інноваційний розвиток шляхової мережі в сільській місцевості; створення економічних умов для розвитку органічного землеробства; удосконалення системи державного замовлення на об'єкти інтелектуальної власності; надання переваги сільськогосподарським товаровиробникам у процесі конкурентного відбору інноваційних проектів для їх фінансової підтримки за рахунок коштів держави; поглиблення міжнародного співробітництва в інноваційній сфері; підвищення рівня комерціалізації результатів наукових досліджень та інновацій; формування та розвитку інфраструктури дорадчої діяльності, здійснення заходів щодо підвищення ефективності функціонування дорадчих служб. При цьому, за прогнозом Кабінету Міністрів України, здійснення заходів, спрямованих на формування інвестиційно-інноваційної моделі розвитку сільського господарства, має забезпечити надходження близько 20 млрд грн інвестицій у галузь до 2015 р.

Незважаючи на різноманітність перелічених заходів, запрограмованих державою для формування нової інвестиційно-інноваційної моделі розвитку сільського господарства, дієвих механізмів їх виконання та реалізації законодавство України поки що не містить. Більш того, перелічені заходи потребують перегляду та актуалізації з урахуванням сучасного впливу на національну економіку світової фінансової кризи.

Проведений аналіз дозволяє зробити такі висновки. Чинне аграрне законодавство України майже не містить приписів щодо інноваційного розвитку сільського господарства України. Існуючі положення Державної цільової програми розвитку українського села на період до 2015 року щодо створення інноваційної моделі розвитку національного сільського господарства дієвими механізмами їх

¹ Зауважимо, що під «органічним сільським господарством» розуміють агровиробничу практику, яка не використовує синтетичних хімікатів (добрив, пестицидів, антибіотиків тощо), здійснює мінімальну оранку ґрунту, не застосовує генетично модифікованих організмів (ГМО) та охоплює різні сфери – рослинництво, тваринництво, птахівництво, садівництво тощо.

реалізації також не забезпечені. Такий стан речей не може вважатися задовільним, а звідси потребує розробки нормативних актів щодо інноваційного розвитку сільськогосподарського виробництва.

Перспективою подальших наукових розвідок у напрямку висвітлених проблем може бути дослідження окремих заходів щодо інноваційного розвитку сільського господарства України.

Література

1. Аграрне право України : підручник / за ред. О. О. Погрібного. — К. : Істина, 2007. — 448 с.
2. Колганова І. Г. Деякі інноваційно-інвестиційні напрями розвитку економіки сільськогосподарського землекористування / Колганова І. Г. // Стан та перспективи розвитку юридичної науки та освіти : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. 5-річчю створення юрид. ф-ту Нац. аграр. ун-ту (м. Київ, 17—18 листопада 2006 р.) : зб. наук. пр. / за заг. ред. В. М. Єрмоленка та ін. — К. : Магістр-XXI сторіччя, 2007. — С. 62—65.
3. Правові проблеми залучення інвестицій у сільське господарство та соціальну сферу села : матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 24 червня 2007 р.). — К. : ІДП НАН України, 2007. — 156 с.
4. Семчик В. І. Організаційно-правові проблеми інвестицій у сільське господарство України / Семчик В. І. // Стан та перспективи розвитку юридичної науки та освіти : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. 5-річчю створення юрид. ф-ту Нац. аграр. ун-ту (м. Київ, 17—18 листопада 2006 р.) : зб. наук. пр. / за заг. ред. В. М. Єрмоленка та ін. — К. : Магістр-XXI сторіччя, 2007. — С. 9—12.
5. Про інноваційну діяльність : Закон України від 04.07.2002 р. № 40-IV // Відомості Верховної Ради України. — 2002. — № 36. — Ст. 266.
6. Про пріоритетність соціального розвитку села та агропромислового комплексу в народному господарстві : Закон України від 17.10.1990 р. № 400-XII // Відомості Верховної Ради УРСР. — 1990. — № 45. — Ст. 602.
7. Про основні засади державної аграрної політики на період до 2015 року : Закон України від 18.10.2005 р. № 2982-IV // Відомості Верховної Ради України. — 2006. — № 1. — Ст. 17.
8. Про затвердження Державної цільової програми розвитку українського села на період до 2015 року : Постанова Кабінету Міністрів України // Офіційний вісник України. — 2007. — № 73. — Ст. 2715.

Подано до редакції 19.05.2009 р.